

Pápai-Tarr Ágnes
Egyetemi adjunktus, Debreceni Egyetem Állam- és
Jogtudományi Kar, Büntetőjogi és Kriminológiai
Tanszék

Szimbolikus jogalkotás, avagy társadalmi szükséglet? Mérlegen: a gyermekkor szabályai¹

I. Bevezetés

A gyermekkor a büntethetőségi akadályrendszernek egy régi, jól ismert, néha azonban heves vitákat is kiváltó jogintézménye. Hazánkban ahhoz, hogy valaki bűncselekmény elkövetőjévé válhasson, és büntetőjogilag felelősségre vonható legyen, megfelelő életkorral kell rendelkeznie. Amennyiben az elkövető nem tölti be a jogalkotó által meghatározott büntethetőségi alsó korhatárt, akkor dogmatikailag létre sem jön a bűncselekmény, és a gyermekkorra tekintettel az elkövető nem büntethető. A fiatal elkövetők kapcsán azonban vissza-visszatérő, és meglehetősen ellentmondásos álláspontokat vindikáló kérdés a büntethetőségi alsó korhatár helyes meghatározása.² Időről időre újra napirendi kérdésként vetődik fel a büntetőpolitikában, hogy a büntetőjognak egyáltalán mely életkortól kell beavatkoznia, vagyis hány éves kortól büntethető, és minősül fiatalkorúnak egy elkövető. Bárhol húzzuk is meg a büntetőjogi felelősségre vonás határait, az szükségképpen igazságtalanságokhoz vezet(het).³ Vaskuti András szavaival élve a „születésnapok mindent eldöntenek”, és ez néha teljesen abszurd élethelyzetekhez vezet.⁴

A jogalkotó gondolkodását abban a felelősségteljes döntés meghozatalában, hogy a büntethetőség alsó határát milyen életkorban kell megállapítani, számos tényező befolyásolja. Meghatározóak ebben a kérdésben egy-egy állam nemzeti büntetőjogának fejlődéstörténeti korszakai, a jogtörténeti tradíciók, a társadalmi változások, a bűnözés dinamikája és struktúrája, a nemzetközi környezet és jogfejlődés és

végül, de semmiképpen nem utolsósorban az aktuális büntetőpolitika célkitűzései.

A jogágak közül a büntetőjogot különösen jellemzi a jogi kultúra-függőség, hiszen az államok a büntetőjogi felelősségre vonás feltételeinek meghatározásakor még inkább kötődnek jogtörténeti hagyományaikhoz, évszázadok alatt kikristályosodott dogmatikai rendszereikhez és a kialakult tradícióikhoz. A globalizált világban a nemzeti jogalkotás még erőteljesebben ragaszkodik a büntetőjoghoz, mint az állami szuverenitás központi eleméhez.⁵ A büntetőjognak azonban kétségtelenül feladata az is, hogy kövesse a társadalmi változásokat, és mindig az adott kor társadalmi fejlettségéhez és kívánalmaihoz igazodjon. Ebből is adódik, hogy lehetséges, de semmiképpen nem elégséges érv a büntethetőségi alsó kor határának pusztán jogtörténeti hagyományok alapján történő meghúzása. Világunk, a társadalom és a technika fejlődik, és a büntetőjognak természetesen ezekre reagálnia kell. A büntetőjog és a bűncselekmények világa soha nem statikus rendszer, hanem dinamikus, folyamatosan változó. Változik a bűncselekmények jellege, struktúrája, és ezért a jogalkotónak is elodázhatatlan teendői közé tartozik a változások követése.

A nemzeti büntetőjog ugyanakkor nem izoláltan, hanem egy nemzetközi közegben fejlődik, nemzetközi dokumentumok, szervezetek, a nemzetközi környezet is hatással vannak rá. A külföldön már korábban bevezetett és sikeresnek tekinthető büntető jogintézmények hazai adoptálása nem példa nélküli a magyar büntető jogtörténetben sem. Végül a tételes jog alakítására az aktuális büntetőpolitika is igen nagy hatással van, és bevallhatjuk őszintén, hogy néha bizonyos fontos kérdések eldöntése kevésbé szakmai, mint sokkal inkább (büntető) politikai megfontolások és érvek mentén történik.

A 2013. július 1-jén hatályba lépett Btk. a gyermekkor és fiatalkor tekintetében is változásokat hozott hazánkban. A jogalkotó a büntetőjogi felelősségre vonás kezdetét főszabály szerint továbbra is a 14. életévben állapította meg. Bizonyos kiemelten súlyos erőszakos bűncselekmények esetén – de csakis ott –, a büntethetőség alsó korhatára 12. évre változott, amennyiben az elkövető rendelkezik a

bűncselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges belátási képességgel.⁶

Az új Btk. hatálybalépése óta eltelt mintegy hat esztendő feljogosít bennünket arra, hogy megvizsgáljuk és mérlegre tegyük a büntethetőség alsó életkorának szektorális leszállításával kapcsolatosan felvetődő elméleti vitákat, az eddig felmerült nehézségeket, tapasztalatokat, és szükségesnek tűnik, hogy levonjuk a megfelelő tanulságokat is.

II. A büntethetőségi korhatár leszállítása körüli viták

Az új Btk. kodifikációs munkálataiban egyik kiemelten fontos kérdés volt a fiatalkorúak büntetőjogának reformja. Az újtó gondolatok között a fiatalkorúak büntetőjogának önállósága,⁷ és a büntethetőség alsó határának meghatározása voltak az elsődleges vitatémák. A hosszas kodifikációs folyamatban többször is felmerült a fiatalkor alsó határának általánosan a 12. évre történő leszállítása. Ennek jogtörténeti hagyományokon kívül⁸ az indoka, elsősorban a gyermekkorúak által elkövetett bűncselekmények növekvő száma és a bűncselekményeik jellegének negatív irányú megváltozása lett volna.⁹

Hagyományosan a Csemegi-kódex, valamint a fiatalkorúak büntetőjogát elsőként önállóan szabályozó 1908-as I. Büntetőnovella a 12. életévben állapította meg a büntethetőség alsó korhatárát, azzal, hogy szükségessé tette az elkövető értelmi és erkölcsi fejlettségének a vizsgálatát. Szintén a 12. életévben állapította meg a büntethetőség alsó határát az 1950. évi II. törvény, a Btá. is, azonban a fiatalkorúakra vonatkozó részletszabályokat az 1951. évi 34. törvényerejű rendelet határozta meg.¹⁰ Az 1961. évi V. törvény már külön nevesítette a gyermekkor fogalmát, és a korábbi tradícióktól eltérve, 14. életévben állapította meg a büntethetőségi alsó korhatárt. Az alsó korhatárnak 12-ről 14. évre történő felemelésének indoka elsősorban az volt, hogy a magyar oktatási rendszerben általában ebben az életkorban fejezik be az általános iskolai tanulmányaikat a diákok, és ekkora sajátítják el a társas együttéléshez szükséges alapvető ismereteket. Vagyis ekkorra a gyermekek már elérnek egy olyan biológiai és szellemi fejlettséget, mely megte-

remti a bűncselekményekért való felelősségre vonás alapját is. Érdekességképpen kell megjegyezni, hogy a nemzetközi környezet mindig is meghatározó volt a hazai büntetőpolitika alakítására, hiszen a törvény miniszteri indoklása utalt arra, hogy a Magyarországhoz közeli államok kódexei, mind magasabban vonják meg a gyermekkor határát, mint a Btá.¹¹ A szocialista Btk. hatályba lépésétől kezdve tehát büntetőjogunkban egy megdönthetetlen vélelem szólt amellett, hogy a 14. életévét betöltött elkövető, függetlenül értelmi fejlettségétől, már képes cselekménye következményeinek a felismerésére, és arra is, hogy e felismerésnek megfelelően cselekedjen, vagyis tudatosan tud választani jó és rossz között, a bűncselekmény elkövetése és a törvénytisztelő életmód között.¹² Az 1978. évi IV. törvény ebben a kérdésben követte a szocialista Btk. szabályozását, és a gyermekkor felső határát, illetve a fiatalkor alsó határát a 14. életévben állapította meg.¹³

A jogtörténeti szempontok és tradíciók segítségével hívása tehát mind a 12. életév mellett pálcát török, mind a 14. életévhez ragaszkodók táborának jó hivatkozási alapul szolgálhattak. A jogtörténeti gyökerekhez való visszatérés és Magyarország első írott Büntetőtörvénykönyvéhez való igazodás – szemben a szocializmus időszakának, néha ésszerűnek tűnő ugyan, de népszerűnek aligha tekinthető szabályozási megoldásaihoz képest – természetesen nagyobb hangsúlyt kapott. A büntethetőség alsó korhatárának leszállítása mellett állást foglalók hivatkoztak arra is, hogy egyre növekszik a gyermekek által elkövetett bűncselekményeknek a száma. Olyan hírek is felröppentek, miszerint minőségi átalakulás is tendenciózus a gyermekek által elkövetett büntetendő cselekmények körében, hiszen egyre nagyobb az agresszió, a durva és kegyetlen elkövetési mód.¹⁴ Ennek megfelelően mindenképpen eszközt kell adni az állam kezébe, hogy hatékonyan tudja megvédeni állampolgárait a „kis szörnyetegekkel”¹⁵ szemben, és minél hamarabb meg kell teremteni a büntetőjogi felelősségre vonás lehetőségét.¹⁶

A fiatalkorúakkal tudományos szinten foglalkozó szakemberek nagy része azonban meggyőző okfejtéssel amellett tette le a voksát, – és tart ki mellette következetesen a mai napig, – hogy nem tartja szükségesnek a bűn-

tethetőség alsó korhatárának a leszállítását.¹⁷ Ezek a tudományos álláspontok sok esetben a rendszer áldozataiként tekintenek a gyermekekre, és elutasítják a felelősségi korhatár leszállítását, sokkal inkább a gyermekvédelmi rendszer fejlesztése mellett érvelnek.¹⁸ Ezek a mértéktartónak is nevezhető tudományos álláspontok – nagyon is helyesen – figyelembe veszik azt, hogy a büntetőjog nem mindenható, a büntetőjognak ultima ratio jellege van, és azt is, hogy a büntetőjog nem lehet alkalmas eszköz valamennyi társadalmi probléma kezelésére, főleg megoldására. Kedvezően alakult a büntethetőségi korhatár 14. életévben való megtartása mellett érvelők szempontjából mind a hazai statisztikai adatok, mind a nemzetközi tendenciák.

A külföldi tapasztalatok a büntethetőség alsó határának megállapítása tekintetében igen változatos képet mutatnak.¹⁹ Az utóbbi évek reformtörekvéseire tekintettel elmondható az, hogy nemcsak Európában, de a világ más államaiban is az életkori határok megemelése volt a jellemzőbb.²⁰ Az európai államok döntő többsége 14-15. évben állapítja meg a fiatalkor alsó határát, de találunk olyan államot is, ahol még ennél is magasabb életkortól vonhatók felelőségre a bűnelkövetők.²¹ Természetesen vannak példák arra is, hogy az államok alacsonyabban állapítják meg a büntethetőség alsó határát.²² Azonban ezekben az államokban is irányadó, hogy egy bizonyos életkor alatt kizárólag nevelő jellegű intézkedések alkalmazhatók az elkövetőként felelőségre vont gyermekekkel szemben, és vizsgálat tárgyává teszik a gyermek értelmi, erkölcsi fejlettségét.²³ Az igazsághoz természetesen hozzátartozik az is, hogy nemzetközi szintéren is fel-felbukkannak a büntetőjogi felelőségre vonás előrehozatalát sürgető álláspontok. Ezek általában a közérdeklődésre számot tartó, nagy sajtónyilvánosságot kapó, és a közvéleményt megbotránkoztató büntető ügyek utáni gyors és szakmailag kevésbé átgondolt válaszreakcióként tudhatók be, melyek egy részéből tényleges jogszabályi változtatásra nem is igen kerül sor.²⁴ Összességében az európai államok döntő többsége kétségtelenül a 14. és 15. évhez köti a büntethetőség kezdetét.

Ami a nemzetközi egyezményeknek a büntethetőségi korhatárra vonatkozó irány-

mutatásait illeti, a gyermekek jogairól szóló 1989-es New Yorki Egyezmény szerint „...a törvényhozó szervek kötelesek a gyermekeket érintő döntéseikben a gyermek mindenképp felett álló érdekét figyelembe venni.” A fontosabb nemzetközi egyezmények meghatározása szerint, gyermek a 18. életévét be nem töltött személy.²⁵ Természetesen a büntetőjog differenciál ezen a kategórián belül és különbséget tesz a gyermekkorú és fiatalkorú között. A nemzetközi egyezmények a fiatalkor pontos meghatározását a részes államokra bízzák, hiszen ennek a kérdésnek az eldöntése függhet az adott állam büntető jogtörténeti hagyományaitól, társadalmi fejlettségétől és aktuális büntetőpolitikájától is. A pekingi szabályok azonban kifejezetten tartalmazzák, hogy „nem szabad a fiatalkor alsó határát túl alacsonyan megállapítani.”²⁶ Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága által 2007-ben kiadott kommentár²⁷ már úgy foglal állást, hogy a tizenkettedik életév alatti büntethetőségi korhatárt nem tekinti elfogadhatónak. Ezzel azonban a Bizottság célja természetesen nem az volt, hogy a tizenkettedik életévét, mint egy optimális büntethetőségi alsó korhatárt állapítsa meg. Sőt, ez csupán egy minimum, melynél a magasabb életkorban megállapított korhatár kifejezetten támogatandó.²⁸

Magyarországon tehát az életkor szektorális leszállítása csak kis részben támasztható alá a nemzetközi fejlődési trendekkel. S csupán érdekességként tennénk hozzá, hogy hazánkban a büntetőjogi felelőség alsó határának szektorális leszállítására épp abban az esztendőben került sor, mely a gyermekbarát igazságszolgáltatás éve volt.²⁹ A „gyermekbarát” igazságszolgáltatás koncepciójának elfogadásával és kidolgozásával, a gyermekbarát kihallgató szobák kialakításával párhuzamosan, valódi nehézség lett volna ésszerű magyarázatát adni a büntethetőségi korhatár általánosan 12. évre történő leszállításának.³⁰

Mindenesetre a 2012. évi C. törvény 16. §-a, eredetileg öt kiemelten súlyos erőszakos bűncselekmény³¹ esetén teremtette meg a 12. életévét betöltött elkövető felelőségre vonásának lehetőségét. A jogalkotói döntés indoka elsősorban az volt, hogy napjainkban a gyermekek biológiai fejlődése felgyorsult és az információs forradalom következtében már tizenegedik életévüket megelőzően érik őket olyan

társadalmi hatások, melyektől korábban védve voltak.³² El kell ismernünk, hogy a 21. századi információs forradalom hatására a fiatalok valóban összehasonlíthatatlanul szélesebb körű ismeretanyaggal rendelkeznek, mint akár 50 évvel ezelőtt. Az már azonban más kérdés, hogy önmagában az információgazdagság elegendő-e a jó és a rossz közötti tudatos választáshoz.³³ Vajon a fiatalok helyén tudják-e kezelni, helyesen tudják-e értelmezni a „szűrők” nélkül rendelkezésükre álló, felmérhetetlen mennyiségű információhalmazt? Nos, a feltett kérdésekre sokak szerint a válasz: nem.

A Btk. indoklásban olvasható másik érv, mely az életkor szektorális leszállítása mellett szól, hogy a 12 és 14 év közötti korosztályban egyre gyakoribbá vált az erőszakos érdekérvényesítés, és az ilyen kirívóan agresszív megnyilvánulást elkövető fiataloknak segíteni kell, hogy a társadalomba beilleszkedjenek, és törvénytisztelő életmódot tanuljanak.

Amennyiben a statisztikai adatokat segítségül hívjuk, és igazolni próbáljuk az új Btk. indoklásának igazságát, nehézségekbe ütközünk. Magyarországon a nem büntethető 14. év alatti bűnelkövetők száma 1996 és 2005 között évi kb. 3700 és 4200 között mozgott. 1997-ben érte el a gyermekkorú bűnelkövetők száma a csúcspontot, 4287 fővel.³⁴ 2004-ben még közel 4000 volt a gyermekkorú elkövető, majd ez a szám rövid stagnálás után folyamatosan csökkenni kezdett.³⁵ Ez a csökkenő tendencia a mai napig megfigyelhető, mégpedig szignifikánsan.³⁶ Természetesen tudjuk azt, hogy önmagában a számadatokkal a bűnözést és annak struktúráját jellemezni hiba volna. A csökkenő gyermekbűnözés hátterében nyilván a népesség szám csökkenés is jelentős tényezőként közrejátszik.³⁷

2013-ban a Legfőbb Ügyészség „Tájékoztató a gyermekkorúak és a fiatalok bűnözésével összefüggő egyes kérdésekről”-címmel megjelent kiadványa sem támasztja alá az új Btk. indoklását.³⁸ A Tájékoztató szerint ugyanis, a gyermekkorú bűnözés számaránya az utóbbi öt évben, vagyis 2008-tól folyamatosan csökkenő tendenciát mutat. A gyermekkorúak által elkövetett bűncselekmények közül a vagyon elleni bűncselekmények a leggyakoribbak, melyekre a büntethetőségi korhatár leszállítása nem vonatkozik. Az azonban kétségtelen, hogy a 13

évesek alkották a gyermekkorú bűnelkövetők 40,5 %-át. Amennyiben a gyermekkorúak által elkövetett, érintett bűncselekményi csoportokat vizsgáljuk, az élet elleni bűncselekmények száma ebben az életkorban elhanyagolható, egyedül a testi sértések számában látunk valóban növekvő tendenciát.³⁹ Egészen konkrétan ez azt jelenti, hogy a gyermekkorúak között éves szinten 1-2 emberölés, s szintén elhanyagolható számú életveszélyt vagy halált okozó testi sértés elkövetése fordul elő. A rablások száma a legmagasabb, 100 és 200 között mozog évente, de folyamatos csökkenést mutat, a kifosztás súlyosabban minősülő esetei pedig 10 körüli értéket mutatnak, míg a terrorcselekmény tényállásának megvalósulását egyetlen esetben sem állapították meg.⁴⁰ Ezek alapján azt is mondhatjuk, hogy meglehetősen esetlegesen, már-már ötletszerűnek tűnően került megállapításra a felelősségre vonást megteremtő bűncselekményeknek a köre. Ez egyértelműen arra enged következtetni, hogy maga a jogalkotó sem szeretne volna felduzzasztani a fiatalok ügyeinek számát. Ugyanis, ha ez utóbbi lett volna a büntetőpolitika szándéka, akkor kétségtelenül megteremti a vagyon elleni bűncselekmények esetén is a felelősségre vonás lehetőségét.

Ezek alapján úgy tűnik, hogy a fiatalok alsó határának leszállítása sokkal inkább politikai, mint szakpolitikai kérdés volt, hiszen a bűnözés szám szerinti alakulását is figyelembe véve megállapítható, hogy nem valódi társadalmi problémára adott választ a jogalkotó. Jogosan merül fel a kérdés, hogy akkor minek tudható be, mivel magyarázható ez a jogalkotói döntés? Nem valódi problémára adott, de a társadalom nagy részétől elvárt igény volt? A büntethetőség alsó határának a vitája kétségtelenül nemcsak a szakma heves érdeklődését váltja ki, hanem közérdeklődésre is számot tartó téma.⁴¹ Számos közfelháborodást keltő ügyről tudunk beszámolni, melyeknél a média gyakran a valóságot eltorzítva ábrázolta a bűnözést, sok esetben téves képet adva és ezáltal negatív irányba befolyásolva a közvéleményt.⁴² A téma iránti közérdeklődésnek talán a legmarkánsabb bizonyítéka, hogy 2011-ben aláírásgyűjtés indult, mely népszavazás kiírását célozta, azzal a kérdéssel, hogy a 12. életév legyen-e a büntetőjogi felelősségre vonás kezdete.⁴³ A média és

a közvélemény tehát kifejezetten jó szolgálatot tett a „law and order” mellett állást foglaló, és a „jogalkotók paradicsomát” felszámolni készülő szigorú büntetőpolitikának. Ez a jogalkotói döntés nagyszerűen illeszkedett az új Btk. kodifikációs folyamatát átható szigorítás koncepciójába.⁴⁴ Még akkor is hangzatosnak tűnik, ha a szakmai közvélemény előrebocsátotta, hogy egy tulajdonképpeni látszatintézkedésről lesz csupán szó, és az életkor szektorális leszállítása nem jár majd a fiatalok ügyeinek megsokszorozódásával. Tóth Mihály ezzel kapcsolatos előzetes jóslata az volt, hogy évente 60-70 ügyben vizsgálják majd a 12 és 14 közötti korosztályban a büntethetőséget és kb. 40-50 ügy lesz, melyben ténylegesen felelősségre vonásra is sor kerül.⁴⁵

1. Dogmatikai nehézségek

A fiatalok szektorális leszállításával a jogalkotó számos ellentmondásos helyzetet is teremtett a büntetőjog e kérdésben eddig egységes és egyértelmű rendszerében. A fiatalok fogalma ugyanis értelmezhetetlen módon változott meg a Btk.-ban. Jelenleg a fiatalok fogalmát a Btk. 105. § (1) bekezdése úgy határozza meg, hogy fiatalok azok, akik a bűncselekmény elkövetésekor a 12. életévét betöltötték, de a 18. életévét nem. Ezeket a rendelkezéseket azonban csak a Btk.-nak a gyermekkorra vonatkozó szabályaival együtt lehet értelmezni,⁴⁶ amire a Btk.-ban egyáltalán nem történt utalás. A fiatalok jelenlegi meghatározása azonban jogbizonytalanságot eredményez, és ebben a formájában nemhogy pontatlan, de nem is igaz. A 12. életévét betöltött elkövető ugyanis csak a Btk.-ban meghatározott 6 bűncselekmény esetén vonható büntetőjogilag felelősségre és tekinthető fiataloknak, ráadásul ezekben az esetekben is csak akkor, ha a bíróság a belátási képességét megállapította. Vagyis a 12. életévét betöltött és büntetendő cselekményt elkövető az esetek nagy részében továbbra sem lesz fiatalok és továbbra sem vonható büntetőjogilag felelősségre.⁴⁷ A Btk.-ban jelenleg a fiatalok meghatározása azt sugallja, hogy Magyarországon általában 12. életév a büntethetőség alsó korhatára, ami természetesen nem igaz.⁴⁸ Nagy Ferenc szerint ez a megfogalmazás alkotmányossági aggályokat is felvet és

sérti az Alaptörvény Alapvetés B) cikkének (1) bekezdésében foglalt jogállamiság eszméjéből következő jogbiztonság, és normavilágosság követelményét.⁴⁹ Ezekre tekintettel feltétlenül szükség lenne ennek az ellentmondásnak a jogalkotói szintű feloldására.

Annál is inkább, hiszen ennek a fogalomnak a helytelen értelmezésével és fenntartásával a büntetés kiszabása körében is bizonytalanság alakulhat ki. Amennyiben a fiatalok a 12. életévét betöltött személy, akkor szükségképpen a büntetés kiszabási tényezőknél is változni kell, és immár nem a 14. életévét kevéssel meghaladó, hanem csak a 12. életévét kevéssel meghaladó életkor vehető enyhítő körülményként figyelembe. Ez azonban egy helytelen és igazságtalan joggyakorlathoz vezetne, tekintettel arra, hogy az esetek döntő többségében a büntethetőségi alsó korhatár továbbra is a 14. életév. A büntetés kiszabása körében a bírónak igazodnia kell a jogszabályi változásokhoz, azonban a helyes joggyakorlat egyértelműen az, hogy azokban az esetekben, amikor a 14. életévét be nem töltött személy felelősségre vonása történik, a 12. életévét kevéssel meghaladó körülményt enyhítő körülményként kell értékelni. A 14. életévét kevéssel meghaladó elkövető esetén a bűncselekmények nagy részében ez továbbra is enyhítő körülmény maradna, kivételt képezhetnek ez alól legfeljebb azok a bűncselekmények, melyek esetén a jogalkotó a 12. életévnél már megteremti a büntetőjogi felelősségre vonás lehetőségét. Kérdés tehát, hogy a 14. születésnapját ünneplő, és az éjfél meghaladó időpontban emberölést követőnél az a tény, hogy a 14. születésnapját éppen csak meghaladta, enyhítő körülményként értékelhető-e a javára? A kérdésre adott válasz erősen vitatható, hiszen egyáltalán nem biztos, hogy az elkövető már 12 vagy 13 éves korában is büntethető lett volna az emberölésért, tekintettel a belátási képesség hiányára. Bíró legyen a talpán, aki ezt utólag és visszamenőlegesen képes megállapítani.

A belátási képesség régi-új kategória a magyar büntetőjogban⁵⁰. Sokan üdvözölték, sokan viszont fenntartásokkal kezelték ezt a jogintézményt, hiszen a belátási képesség tartalmának meghatározásával a tankönyvek és kommentárok mai napig adósok maradtak. Annyi bizonyos, hogy a belátási képesség nem azonos

a beszámítási képességgel, jelen esetben tehát nem az elkövető kóros elmeállapota a kérdés, hanem sokkal inkább az, hogy rendelkezett-e a bűncselekmény felismeréséhez szükséges értelmi és szellemi érettséggel. A belátási képesség vizsgálata nem pszichés zavar fennállásának vagy hiányának megállapítása, hanem sokkal inkább egy bizonyos szintű fejlettség feltérképezésére irányul.⁵¹

Ennek a vizsgálatának azonban már nem ténykérdés, hanem mérlegelést igénylő döntés lesz. A jogalkalmazóra hárul tehát annak a felelőségteljes kérdésnek a minél hamarabbi eldöntése, hogy konkrét esetben a 12 és 14 év közötti elkövető büntethető-e. A kérdés adott, de ki hozza meg ezt a döntést? A nyomozó hatóság, az ügyész vagy a bíróság? És főleg mi alapján? A belátási képesség megléte ugyanis elvileg nem szakértői kérdés.

Ennek a kérdésnek az eldöntése a még kiforratlan és bizonytalanul gyakorlat szerint nem bízható csupán a jogalkalmazó bölcs belátására, megérzéseire, hanem a döntéshozatalhoz szakmai érvekkel is alátámasztott segítségre van szüksége. Abban a kérdésben, hogy mi legyen ez a szakmai segítség, a büntetőjogi legfőbb ügyész helyettes 5/2013. (VII. 31.) LÜ h. körlevele ad részletes választ. Ehhez igazodik az igazságügyi szakértői működésről szóló 21/2014. (III.13.) KIM rendelettel módosított 31/2008. (XII.31.) IRM rendelet is, és feltételezhetően ehhez kapcsolódik az új Be. vonatkozó rendelkezése is.⁵² A belátási képesség vizsgálatára a beszámítási képesség vizsgálata után kerülhet egyáltalán sor, amennyiben az elkövető nem rendelkezik beszámítási képességgel értelemszerűen már nincs szükség a belátási képesség vizsgálatára sem. Amennyiben az elkövető legalább korlátozott beszámítási képességgel rendelkezik, akkor már nem kerülhet meg a belátási képesség vizsgálata sem. A körlevél szerint a beszámítási és belátási képesség vizsgálatára igazságügyi elmeorvos szakértői és pszichológus szakértői véleményt kell beszerezni, és gyermekpszichiáter szakkonzulensként történő bevonása is indokolt. A szakértők számára rendelkezésre kell bocsátani az elkövetőről készült környezettanulmányt, iskolai és pedagógiai jellemzést, valamint az esetleges gyermekvédelmi intézkedésekre, illetve a korábbi megbetegedésekre, a fizikai és

pszichés állapotra vonatkozó orvosi iratokat és dokumentumokat. A szakértői vélemény és a rendelkezésre álló adatok együttes mérlegelésével, szükség esetén pedig az elkövető ügyészi kihallgatását követően lehet eldönteni, hogy az adott elkövető rendelkezett-e belátási képességgel vagy sem.

Az a furcsa helyzet állt elő, hogy a körlevél, mint szakmai iránymutatás csak az ügyészekre nézve kötelező, de a bíróságok is egyéb meglévő szakmai iránymutatás, illetve gyakorlat hiányában, kiindulási alapként tekintenek rá. A belátási képesség vizsgálata nemcsak az ügyész vagy a nyomozó hatóság feladata, hiszen a végső döntés a bíróé, aki megállapíthatja, vagy éppen kizárhatja a büntetőjogi felelőséget. A bíróság azonban már az eljárás korábbi szakaszában is találkozhat a belátási képesség vizsgálatának szükségességével, például amikor letartóztatást kell elrendelni. A gyakorlatban meglehetősen érdekes helyzetet teremthet, amikor a 72 órás őrizet után egy 14. életévét be nem töltött potenciális fiatal korúnak a letartóztatásáról kell döntenet. Feltehetően a rendelkezésre álló 72 óra nem lesz elegendő arra, hogy a szükséges szakértői véleményeket, ráadásul egyesített szakértői véleményben előterjeszések,⁵³ különösen akkor, ha mondjuk ebből néhány nap vagy óra hétvégére esik.⁵⁴ A nyomozási bírónak vizsgálnia kell a letartóztatás elrendelésének a szükségességét, és ezen belül természetesen azt is, hogy nem áll-e fenn valamilyen büntethetőségi akadály. Amennyiben a szükséges egyesített szakvélemény nem áll rendelkezésére, mi alapján foglaljon állást a tekintetben, hogy a gyanúsított egyáltalán büntethető lesz-e vagy sem? A bizonytalanságok kiküszöbölése, és az egységes gyakorlat megteremtése érdekében, ezeket a kérdéseket érdemes lenne jogegységi határozat keretében tisztázni.⁵⁵

Rendkívüli jelentőséggel bír ezekben az ügyekben, hogy a belátási képességről történő döntés az eljárás lehető legkorábbi szakaszában és a bűncselekmény elkövetéséhez képest is minél hamarabb megszülessen. A belátási képesség ugyanis változó kategória, és teljesen másképp alakulhat megítélése a bűncselekmény elkövetéséhez képest néhány hónap elteltével is.⁵⁶ A belátási képesség meglétéről vagy éppen annak hiányáról szóló döntés nél-

Kül arra az alapvető kérdésre sem tud válaszolni a jogalkalmazó, hogy egyáltalán indítható-e, s ha már megindult, akkor folytatható-e az eljárás? S ha már az eljárás megindításánál tartunk, vajon a rendőrség meghozhatja-e a döntést, és amennyiben igen, akkor mi alapján?

A belátási képességgel kapcsolatos dogmatikai problémák sora azonban ezzel még nem ért véget, hiszen Nagy Ferenc felhívja a figyelmet arra is, hogy a jelenlegi büntethetőségi akadályrendszerben nem szerepel olyan büntethetőségi akadály, mely alapján az eljárás megszüntethető, így mindenképpen kívánatos lenne a „belátási képesség hiánya”, mint új büntethetőségi akadály bevezetése a Btk.-ba.⁵⁷

2. Gyakorlati tapasztalatok

Végül vessünk egy pillantást arra is, hogy az új szabályozásnak megfelelően hogyan alakult az elmúlt esztendőben a gyermek és fiatalkori bűnözés. Ahogy arról az előzetes jóslatok is szóltak, az életkor szektorális leszállításával nem növekedett meg a fiatalok ügyeinek a száma. Sőt az általános csökkenő tendencia tovább folytatódott. 2017-re a büntetőjogilag felelősségre nem vonható gyermekkorú elkövetők száma tíz éves fokozatos csökkenést követően kevesebb, mint a felére esett vissza. A statisztikai adatok elemzése természetesen kedvező mindenki számára, hiszen ugyanazokat a számsorokat különbözőképpen, mindenképpen a maga igazát alátámasztva is magyarázhatja. Valószínűleg ez a csökkenő tendencia nem a büntetőjog szigorának és a büntetéstől való félelemnek tudható be, hanem a népességszám csökkenéssel is kétségtelenül magyarázható. Jól tudjuk azonban, hogy önmagában a bűnözést a statisztikai adatokkal jellemezni hiba lenne, hiszen a rendelkezésünkre álló száma-

adatok csupán a felderített bűncselekményekkel számolnak. Így tekintettel kell lenni arra is, hogy számos esetben gyermekkorúak által elkövetett bűncselekmények esetén nem tesznek feljelentést, illetve az oktatási intézmények is inkább pedagógiai problémaként kezelik, és sok esetben igyekeznek az iskola jó hírnevét is védendő, házon belül megoldani ezeket az ügyeket. Így természetes módon magas a gyermekkorú bűnözés látenciája.

Nehezebb feladatot jelentett annak a kiderítése, hogy számszerűen hogyan alakult a 12 és 14 év közötti büntetendő cselekményt elkövető, s immár „kvázi” fiatalok minősülő vádlottak ügyeinek a száma.

A statisztikai rendszerek egyrészt 0-13 éves korig tartalmaznak adatokat az összes elkövetett büntetendő cselekményről, melyből nem derül ki, hogy a 12 és 13 éves gyermekek közül hány esetben indult eljárás és történt ténylegesen felelősségre vonás. A másik megoldás pedig, hogy a fiatalokra egységesen tartalmaznak adatokat, feltételezhetően már hozzászámítva azokat a fiatalokat is, akik 12 vagy 13 évesen követnek el a Btk.-ban felsorolt valamilyen bűncselekményt.

Legbővebb információt a jogszabályi változás bevezetése utáni évekből, a Legfőbb Ügyész országgyűlési beszámolóiból kapunk. 2013-ban összesen 18 ügyben 19 fő 12 és 13 éves gyanúsított kihallgatására került sor, egy esetben életveszélyt okozó testi sértés a többi rablás ügyekben. A bíróság ezekből az esetekből 2 fő előzetes letartóztatását rendelte el. Ez az év azonban tulajdonképpen csak egy fél évnek számít, tekintettel az új Btk. 2013. július 1-jén történő hatálybalépésére. 2014-ben már 35 ügyben indult eljárás 42 elkövetővel szemben. Egy esetben kifosztás, a többi rablás miatt. Ebben az évben 7 fővel szemben nyomozás

Elkövetők életkora	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Gyermekkorú (0-13)	2197	1488	1375	1662	1409	873
Fiatalkorú (14-17)	10 211	8 723	7 788	7 623	6 433	3 377
Fiatal felnőtt (18-24)	22 313	22 166	20 197	20 151	17 633	10 312
Felnőtt (25-59)	67 012	69 527	66 073	64 875	60 574	34 880
Idős korú (60-)	4 079	4 703	4 863	5 432	5 687	3 306
Ismeretlen		448	70	31	17	9
Összesen	103 615	105 584	99 018	98 136	90 369	51 896

A Bűnügyi Statisztikai Rendszer adatai alapján. (A 2018-as év csak 2018. június 30-ig tartalmaz adatokat.)

megszüntetésére, 16 fővel szemben vádemelésre és 1 fővel szemben bíróság elé állításra került sor. A vádemeléssel és bíróság elé állítással zárult ügyekben a bíróság 3 marasztaló ítéletet hozott, a többi ügy az év során még folyamatban volt, kimeneteléről ezért nincs információ. 2015-ben 41 ügyben 49 fiatalkorú ellen 56 bűncselekmény miatt indult eljárás. Ebben az évben 13 ügyben 13 fiatalkorúval szemben került sor vádemelésre, és 2 fő javítóintézeti nevelését rendelték el. A bíróság 9 fő esetén rendelte el az előzetes letartóztatást. 2016-ban már pontos számadatokat a Legfőbb Ügyészi beszámoló sem tartalmaz, ugyanakkor felhívja a figyelmet, hogy kiemelt ügycsoportról lévén szó, az ügyészeknek fokozottan figyelniük kell a jogszabályok betartására, éppen ezért elemzésre került a témát érintő bírói gyakorlat is. Ennek köszönhetően egy ízben törvénysértően kiszabott büntetés miatt került sor az ügyészség részéről felülvizsgálati indítvány benyújtására, tekintettel arra, hogy a bíróság felfüggesztett szabadságvesztést szabott ki egy 12 és 14 év közötti fiatalkorúval szemben.⁵⁸

Nem egyértelműek a rendelkezésre álló adatok a Bűnügyi Statisztikai Rendszer nyilvántartása szerint sem. Az elkövetők korcsoport szerinti megoszlását összefoglaló táblázatban a rendszer gyermekkorú elkövetők és bűnelkövetők közt tesz különbséget. Feltételezhetően a bűnelkövetők kategória, melynek száma még az évi 30-at sem éri el, vonatkozhat a 12 és 14 év közötti büntetőjogilag felelősségre vonható, immár fiatalkorúnak számítóelkövetőkre.⁵⁹

Az előzetes jóslatok tehát beigazolódnak látszanak, sőt még eltúlzottak is voltak a becslések, évente nem számottevő a 12 és 14 év közötti jogerősen elítélt fiatalkorúak száma.

III. Záró gondolatok

Bár sokak által kritizált és természetesen tökéletesnek aligha mondható a magyar szabályozás, hibái mellett mégis érdemes a pozitív dolgokat is értékelnünk. Egyértelműen üdvözlendő az a jogalkotói mértéktartás, hogy nem valamennyi bűncselekmény esetén került sor a büntethetőségi korhatár leszállítására. A fent bemutatottak alapján azt is mondhatnánk, hogy mindenféle logikát is nélkülöz azoknak

az erőszakos bűncselekményeknek a listája, melyek jelenleg a büntetőjogi felelősséget megteremtő cselekmények között szerepelnek. Néhány tipikusnak mondható bűncselekmény ki is maradt a felsorolásból, de kétségtelenül olyat is találunk, ami meglehetősen atipikusnak tűnik. Életszerűbb ugyanis, hogy a 14. életévét be nem töltött fiatalkorú közfeladatot ellátó személy elleni erőszakot, vagy a felgyorsult nemi és szexuális érése is tekintettel, valamilyen szexuális élet szabadsága elleni erőszakos bűncselekményt kövessen el, mint magyarországi viszonyok között a terrorcselekmény elkövetése. S ha már a terrorcselekmény miatt büntethető, miért nem vonható felelősségre mondjuk szándékos emberölést is magába foglaló emberrablás miatt egy tizenkettedik életévét betöltött elkövető? Félreértés azonban ne essék, hiszen e tanulmánynak egyáltalán nem célja, hogy ötletet adjon a jogalkotónak a jelenlegi bűncselekményi lajstrom lehetséges bővítésére.

Mindenképp támogatandó a jogalkotó részéről azon óvatos lépés is, hogy a 14. életévét be nem töltött elkövetők esetén a belátási képesség vizsgálata mellett, a felelősség megállapítása esetére is csak intézkedés alkalmazásának előírását tette lehetővé a törvény.⁶⁰ A szabadságvesztés hátrányos, káros hatásai ugyanis közismertek,⁶¹ ezek még hátrányosabbak fiatalkorúak esetén, mint a felnőttek körében. Nagy Ferenc szemléletesen mutat rá arra, hogy a fiatalokat életkori sajátosságaikra tekintettel ebben az életkorban sokakkal együtt elzárni igen súlyos hátrány.⁶² A fiatalkorúak személyi szabadságának elvonásával jár a javítóintézeti nevelés elrendelése is, de a szabadságvesztéssel szemben ennek az intézkedésnek egyértelmű előnye, a nevelés. Így aztán a bírót a fiatalkorút, akinek az addigi családi vagy egyéb társadalmi közegéből való kiemelése a nevelés érdekében feltétlenül szükséges, javítóintézeti nevelésre ítélni. Mondhatjuk tehát, hogy jelenleg Magyarországon a 12 és 14 év közötti korosztály büntetőjogi felelősségre vonására bizonyos esetekben és korlátozott körben lehetőség van ugyan, de ez a korosztály továbbra sem büntethető, hiszen a jogszabály nem teszi lehetővé büntetés kiszabását, kizárólag intézkedés alkalmazására jogosítja fel a bíróságot.

A tizenkettedik életévüket betöltötték büntetőjogi felelősségének megteremtése önmagában nem jelent megoldást társadalmi problémákra, viszont találkozik a közvélemény elvárásaival, hogy az állam szigorúan, akár büntetőjogi eszközökkel is lépjen fel a normaszegőkkel szemben. A közvélemény azonban már kevésbé kap tájékoztatást arról, hogy a látszólag szigorú fellépés évente mindössze néhány ügyet jelent. Az életkor szektorális leállítására ugyanakkor számos ellentmondásos kérdést vetett fel, melyek az eddigi egységes dogmatikai rendszert, a büntetéskiszabást, és az egységes és hatékony jogalkalmazást érintik. És bár a büntetőjog tudomány gondos művelői már eddig is több ízben tettek kísérletet a szabályozás problémás területeinek a feltárására, és a jogalkotói és jogalkalmazói feladatok megfogalmazására, jelen kézirat lezárásáig ezekben a kérdésekben előrelépés nem történt. Így aztán a jogalkotói és egységes jogalkalmazást elősegítő lépések meghozatalát továbbra is aktualitásként kell kezelni és napirenden kell tartani.

Jegyzetek

- 1 A tanulmány a Bolyai János Kutatási Ösztöndíj támogatásával készült. A kézirat lezárásának ideje: 2019. október 31.
- 2 Varinard, André: Les frontières de la responsabilité pénale des mineurs. *Revue Penitentiaire et de Droit Penal* 2011. No. 1. 105-115. o.
- 3 Tóth Mihály: Remények és aggodalmak negyedik büntető törvénykönyvünk bölcsőjénél. *Állam- és Jogtudomány* 2011. 4. sz. 448-449. o.
- 4 Vaskuti András: A New York-i Gyermekjogi Egyezmény 37. és 40. cikkének érvényesülése a kiskorúak büntető igazságszolgáltatásában. *Jog és Állam* 14., Károli Gáspár Református Egyetem ÁJK, Budapest 2010.
- 5 Muncie, John: The globalization of crime control - the case of youth and juvenile justice: Neo-liberalism, policy convergence and international conventions. *Theoretical Criminology* 2005. 11-12. o.
- 6 Btk. 16. §
- 7 A fiatalkorúak büntetőjogának önállósága mellett érvelt Csemáné Váradi Erika és Lévy Miklós. Lásd Csemáné Váradi Erika - Lévy Miklós: A fiatalkorúak büntetőjogának kodifikációs kérdéseiről - Történeti jogösszehasonlító szempontból. *Büntetőjogi Kodifikáció* 2002. 1. sz. 12-25. o. 2006-ban Ligeti Katalin készítette el a fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatási törvényének koncepcióját, amely szintén a fiatalkorúakra vonatkozó önálló kódex lett volna. Erről lásd Ligeti Katalin: A fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatási törvényének koncepciója. *Büntetőjogi Kodifikáció* 2006. 2. sz. 21-38. o. Fenyvesi Csaba és Herke Csongor szintén az önálló fiatalkorúak kódexe mellett tette le a voksát. Lásd Fenyvesi Csaba - Herke Csongor: A fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatási törvényének koncepciója a hatályos szabályozás tükrében. *Rendészeti Szemle* 2007. 9. sz. 34-36. o.

giet? Mérlegen: a gyermekkor szabályai

8 Lásd részletesen: Kóhalmi László: A büntethetőségi korhatár kérdése. *Jogelméleti Szemle* 2013. 1. sz. 82-83. o., Pallagi Anikó: Büntethető gyermekkorúak. *Pro Futuro* 2014. 1. sz. 97-11. o., Tóth Miklós: A büntethetőségi korhatár a társadalmi elvárások tükrében, szabályozásának hazai és nemzetközi története. *Beltügyi Szemle* 2017. 2. sz. 28-32. o., Czédli-Deák Andrea: Adalékok a belátási képesség vizsgálatához. *Jogelméleti Szemle* 2015. 4. sz. 103-105. o.

9 Lásd erről részletesen: Csemáné Váradi Erika: A gyermekkorúak és a bűnözés. *Sectio Juridica et Politica*, 2000. Tomus XVII. 326. o., Bogár Péter - Margitán Éva - Vaskuti András: Kiskorúak a büntető igazságszolgáltatásban. *KJK-Kerszöv, Budapest* 2005. 51. o., Kovács Levente: A gyermekkor elméleti és gyakorlati problémái a magyar büntetőjogban. *Ügyvédek Lapja* 1999. 3. sz. 51-54. o., Király Réka: A 14. születésnap, mint korhatár. *Családi Jog* 2005. 1. sz. 23. o.

10 Ez a rövid időszak volt a magyar büntető jogtörténetben, amikor a fiatalkorúak büntetőjoga jogszabályi szinten is önállóságot kapott. Lásd Görgényi Ilona - Gula József - Horváth Tibor - Jacsó Judit - Lévy Miklós - Sántha Ferenc - Váradi Erika: *Magyar Büntetőjog Általános Rész. Complex, Budapest* 2014. 526-527. o.

11 Az 1961. évi V. törvény (A Magyar Népköztársaság Büntető törvénykönyve) 20. §-hoz fűzött Miniszteri indokolás.

12 Bárd Károly - Gellér Balázs - Ligeti Katalin - Margitán Éva - Wiener A. Imre: *Büntetőjog Általános Rész. KJK-Kerszöv, Budapest* 2002. 61. o.

13 1978. évi IV. törvény 23. §, 107.§

14 „A rendőrök már két-három éve felhívták a szakmai közvélemény figyelmét arra, hogy a fiatalkori bűnözés egyre brutálisabbá vált.” „Bogár Péter, a Fővárosi Főügyészség csoportvezetője több erőszakos bűnügynél a kegyetlenség és az érzéketlenség, az áldozat szenvedése iránti közömbösség együttes megjelenését tartja különleges jelentőségűnek”. Lásd pl. Fahidi Gergely: Tizenévesek brutális tettei: a gyermekkor határai. *HVG* 1997. 966. sz. 128. o.

15 Szemán László: *Kis szörnyetegek. Gyilkos leánykák, gyilkos fiúcskák. B.U.S. Press, Budapest* 2004.

16 Kovács Levente: A gyermekkor elméleti és gyakorlati problémái a magyar büntetőjogban. *Ügyvédek Lapja* 1999. 3. sz. 51-54. o.

17 Csemáné Váradi - Lévy: i.m. 25. o., Gyurkó Szilvia - Herczog Mária: A gyermekkor határának kérdése. *Rendészeti Szemle* 2008. 7-8. sz. 72-78. o., Kóhalmi: i.m. 87-93. o.

18 Lásd pl. Gyurkó Szilvia: A büntethetőség alsó korhatára, valamint a gyermek-és fiatalkorú elkövetőkkel szemben alkalmazott jogkövetkezmények körüli dilemmák. *Kriminológiai Tanulmányok* 45. OKRI, Budapest 2008. 88-89. o., Csemáné Váradi - Lévy: i.m. 25. o., Kóhalmi: i.m. 92-93. o.

19 Tóth Mihály: Az új Btk. bölcsőjénél. *Magyar Jog* 2013. 9. sz. 530. o. [A továbbiakban: Tóth Mihály (2013a)]

20 Csemáné Váradi - Lévy: i.m. 17. o.

21 Uo. 16. o., Nagy Ferenc: A fiatalkorúak büntetőjoga reformjának szükségességéről. *Magyar Jog* 1994. 5. sz. 285. o., Ligeti: i.m. 29. o., Minimum ages of criminal responsibility in Europe <https://www.crin.org> (2019.05.06.)

22 Ilyennek tekinthető pl. Hollandia, Egyesült Királyság. Lásd Minimum ages of criminal responsibility in Europe. Lásd továbbá Igaz Barbara - Kenese Attila: A gyermekbűnözők, avagy a büntethetőségi korhatár kérdései. *Jogi Fórum*, 2014. szeptember. https://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/igaz_barbara_kenese_attila_a_gyermekbunozok%5bjogi_forum%5d.pdf (2019.05.06.)

- 23 Pl. a francia Btk. úgy rendelkezik, hogy csak 13 és 18 év közötti fiatalokkal szemben szabható ki büntetés, míg 10 és 18 év közötti fiatalokkal szemben nevelő intézkedések alkalmazására van lehetőség. CP (Code Pénal) Art. 122-8. Lásd Bernard, Bouloc: Droit pénal général, 23e édition. Dalloz, Paris 2013. 393-403. o.
- 24 <https://www.thinkspain.com/news-spain/17031/government-refuses-to-lower-age-of-criminal-responsibility-from-14-to-12>, <https://sputniknews.com/analysis/20120302171690935/> (2019.05.08.)
- 25 Tóth Miklós: A büntethetőségi korhatár hatályos szabályozásának problematikája. Magyar Jog 2017. 4. sz. 209. o.
- 26 Lásd Gyurkó Szilvia: A büntethetőség alsó korhatára, valamint a gyermek-és fiatalok elkövetőkkel szemben alkalmazott jogkövetkezmények körüli dilemmák. Kriminológiai Tanulmányok 45. OKRI, Budapest 2000. 88. o.
- 27 Committee on the Rights of the Child, General Comment No. 10, Children's Rights in Juvenile Justice. Article 30-35.
- 28 Lourijsen, Maria - Liefwaard, Ton: Raising the minimum age of criminal responsibility and the importance of proper youth care. Leiden Law Blog, 2018. <https://leidenlawblog.nl/articles/outline-on-raising-the-minimum-age-of-criminal-responsibility> (2019.05.08.)
- 29 Lásd Gyurkó Szilvia: Gyermekbarát igazságszolgáltatás. Kriminológiai Tanulmányok 49. OKRI, Budapest 2012., Lengyel Linda: Gyermekbarát igazságszolgáltatás. Ügyészek Lapja 2013. 6. sz. 35-44. o., Szász Gabriella: Gyerekipőben a gyerekbarát igazságszolgáltatás? Ügyészek Lapja 2013. 6. sz. 53-64. o.
- 30 Tóth Mihály: Vélemények és várakozások. In: (Hack Péter szerk.): Új Büntető Törvénykönyv: hagyomány és megújulás a büntetőjogban. ELTE Bibó István Szakkollégium, Budapest 2013. 43. o. [A továbbiakban: Tóth Mihály (2013b)]
- 31 Emberölés, erős felindulásban elkövetett emberölés, a testi sértés közül az életveszélyt és halált okozó testi sértés, a rablás, és a kifosztás minősített eseteiben. Ez később kiegészült a terrorcselekmény törvényi tényállásával.
- 32 Az új Btk. Általános Indokolása.
- 33 Bogár - Margitán - Vaskuti: i.m. 41. o.
- 34 Ligeti: i.m. 25. o.
- 35 Tóth Mihály (2013a): i.m. 530. o.
- 36 2017-re már csak 1409 a 0-13 éves kor közötti gyermekkorú elkövetők száma. Az egységes Bűnügyi Statisztikai Rendszer adatai alapján lásd <https://bsr.bm.hu/Document> (2019.05.08.)
- 37 Korinek László: „Csecsszopók akikben megnő az értelem”: a gyermekek büntethetőségéről. Fundamentum 2008. 2. sz. 73. o., Mocsáry Eszter: Gyermekkorú bűnelkövetők és áldozatok. Debreceni Jogi Szemle 2017. 1-2. sz.
- 38 <http://ugyesszeg.hu/repository/mkudok9816.pdf> (2019.05.10.)
- 39 Lásd ezekről Pallagi Anikó: Büntetőpolitika az új évszázad első éveiben. Doktori Értekezés Debreceni Egyetem Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Debrecen 2014. 231. o. https://dea.lib.unideb.hu/dea/bitstream/handle/2437/199523/PallagiAniko_ertekezes_titkosított.pdf?sequence=1 (2019.05.10.)
- 40 A terrorcselekmény egyébként csak később, 2016-ban került a felsorolt bűncselekmények listájára.
- 41 Halmosné Siket Zsuzsanna: A büntethetőségi korhatár leszállításának okai. Jogelméleti Szemle 2015. 4. sz. 116. o.
- 42 Kerezsi Klára: A büntetés hatásának elemei. Büntetőjogi Tanulmányok 1999. 1. kötet. 14. o., Virág György - Gyurkó Szilvia - Barabás A. Tünde: „Halál egyenes adásban” - A büntető igazságszolgáltatás megjelenése a médiában. Kriminológiai Közlemények 64. Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest 2007.
- 43 Lásd OVB 34/2011. (IV. 12.) határozata, melyet a 60/2011. (VII. 7.) Alkotmánybírósági határozat megsemmisített.
- 44 Az új Btk. kodifikációja kapcsán a kormány egy igen határozott fellépést fogalmazott meg a Nemzeti Együttműködés programjában, mégpedig azt, hogy a „jogszabály szigorja, a büntetési tételek növelése, az életfogytig tartó szabadságvesztés többszöri alkalmazása, az áldozatok védelme meg fogja fékezni a bűnök elkövetőit és világossá teszi a társadalom minden tagja számára, hogy Magyarország nem a bűnelkövetők paradicsoma.” Ezt a gondolatmenetet látjuk megjelenni az új Btk. általános indokolásában is, mely szerint a Kormány kiemelt feladata, hogy helyreállítsa Magyarországon a rendet, és javítsa az állampolgárok biztonságérzetét. Ennek egyik eszköze, ha szigorú törvények születnek, amelyek minden jogkövető állampolgárnak védelmet garantálnak, a bűnelkövetők számára azonban hatékony és visszatartó erejű büntetést helyeznek kilátásba.
- 45 Tóth Mihály (2013b): i.m. 45. o.
- 46 Btk. 16. §
- 47 Tóth Mihály (2013b): i.m. 45. o.
- 48 Kónya István: A gyermekkor. In: (Kónya István szerk.): Magyar büntetőjog - Kommentár a gyakorlat számára. III. kiadás, I. kötet, HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest 2017. 95-97. o.
- 49 Nagy Ferenc: Alkotmányosan megkérdőjelezhető aggályokról az új Btk. kapcsán. In: (Hack Péter - Koósneh Mohácsi Barbara szerk.): Emberek őrzője - Tanulmányok Lőrincz József tiszteletére. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest 2014. 130. o.
- 50 Nem minden jogtörténeti előzmény nélküli ez a fogalom, hiszen a Csemegi kódex és az első büntető novella is tartalmaz arra vonatkozóan rendelkezést, hogy az életkoron kívül bizonyos esetekben vizsgálni kell a belátási illetve az értelmi és erkölcsi fejlettséget.
- 51 Tóth Miklós: A büntethetőségi korhatár hatályos szabályozásának problematikája, Magyar Jog 2017. 4. sz. 211. o.
- 52 Be. 686. §
- 53 A Be. 686. § annyit mond, hogy a szakértők egyesített szakvéleményben foglalnak állást a 14. életévét be nem töltött gyanúsított beszámítási és belátási képessége tekintetében.
- 54 Az időfaktor okozta gyakorlati nehézségekre hívja fel a figyelmet Igaz - Kenese: i.m. 27. o.
- 55 Balogh Ágnes is osztja ezt a véleményt, hiszen ahhoz, hogy a joggyakorlat számára egyértelmű legyen a tizenkettő és tizenhárom év közötti elkövetők belátási képessége, ahhoz annak tartalmi meghatározása és a büntetőjog rendszerében való elhelyezése szükséges. Lásd Balogh Ágnes: A gyermekkor, mint büntethetőséget kizáró ok. Acta Universitatis Szegediensis, 2018. 81. sz. 59. o.
- 56 Czédli-Deák: i. m. 111. o.
- 57 Nagy Ferenc (2014) i. m. 132. o.
- 58 BH 2016.8.195. A Kúria a felülvizsgálati indítványban próbára bocsátásra változtatta a fiatalokkal szemben törvénysértően kiszabott felfüggesztett szabadságvesztést.
- 59 <https://bsr.bm.hu/Document> (2018.06.20.)
- 60 Tóth Mihály: Egy büntetőjogász gondolatai a „vox populi” oldalvizen. <http://ujbtk.hu/dr-toth-mihaly-egy-buntetojogasz-gondolatai-a-vox-populi-oldalvizen/> (2018.06.20.)
- 61 Nagy Anita: Szabadulás a büntetés-végrehajtási intézetből. Bíbor Kiadó, Miskolc 2015. 187-208. o.
- 62 Nagy Ferenc: A fiatalok büntetőjoga reformjának szükségességéről. Magyar Jog 1994. 5. sz. 292. o.